

โครงการ“พัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนสังคมไทย”
โดย สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.)

บทสรุปการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ให้สัมภาษณ์	คุณสุรียนต์ ธีฎกิจงานุกิจ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนจากสำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)		
วันที่ให้สัมภาษณ์	21 สิงหาคม 2558	ระยะเวลา	1 ชั่วโมง 11 นาที
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวสุภรณ์ อำนวยวรรณ์		
ผู้วิเคราะห์ข้อมูล	นางสาวปัทมิญา รอดแก้ว / นางสาวธัญพร รุ่งเรืองฤทธิ์		

1. เป้าหมายองค์กร หรือเป้าหมายของงานที่ทำต่อองค์กร/เครือข่าย/คนไทย ในอีก 10 ปีข้างหน้า

ในส่วนของหน่วยงานราชการที่ทำอยู่นั้น เป้าหมายหลักคือ การพัฒนาประเทศ โดยในอดีตที่ผ่านมา กระบวนการพัฒนาประเทศต้องพึ่งพาหน่วยงานราชการเป็นหลัก แต่ในอนาคตข้างหน้า กลไกหลักที่เป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ จะเปลี่ยนจากหน่วยงานราชการไปอยู่ที่ภาคท้องถิ่นและภาคประชาชน

“...กระบวนการพัฒนาประเทศ พลังของการพัฒนาประเทศจริงๆ ขณะนี้มันเปลี่ยนไปจากเดิมที่มีน้ำหนักอยู่ที่ภาคราชการ 100% สมมุติขณะนี้เริ่มมาอยู่ที่ท้องถิ่นอาจบอกได้ว่าประมาณ 30% ภาคประชาชนอาจจะมีผลถึง 20%...”

ภาคประชาชนมีการเติบโตขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งด้วยการได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ และการเข้ามามีบทบาทของสถาบันศึกษาในการทำงานวิจัยในพื้นที่ ทำให้ประชาชนมีความรู้มีการศึกษามากขึ้น และเริ่มตระหนักว่า ตนเองมีสิทธิ และมีอำนาจ ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของกลไกนี้

“...ประชาชนเติบโตขึ้นทั้งจากสื่อจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การศึกษา กำลังซื้อ แล้วเริ่มตระหนักในศักยภาพของตัวเองมากขึ้นว่า ตัวเองเป็นประชาชนมีสิทธิ มีอำนาจข้าราชการมีหน้าที่รับใช้ประชาชน ไม่ใช่ประชาชนเป็นผู้คอยข้าราชการเป็นนาย เขาเริ่มตระหนักถึงเรื่องเหล่านี้สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่ทำให้จิตสำนึกของกลไกเหล่านี้เติบโตเข้มแข็งและก่อกำเนิดตัวเอง...”

หน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ คือ ทำอย่างไรให้กลไกเหล่านี้ สามารถพึ่งพาตัวเองได้ และสนับสนุนให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น แต่สิ่งที่หน่วยงานภาครัฐกำลังเป็นอยู่ และอาจไม่รู้ตัวว่าตัวเองเป็น คือ การไปขัดขวางกระแสการเติบโตนี้ ด้วยการใช้อำนาจที่เหนือกว่าในฐานะของผู้กำหนดนโยบาย และผู้มีสิทธิอนุมัติในโครงการต่างๆ

“...สิ่งที่ราชการควรจะทำคือคุณควรที่จะวางบทบาทตัวเองเป็นกรรมการในการบริหารจัดการความขัดแย้งเวลาทำงานหลายหน่วยงานหลายส่วน หลายอย่าง หลายคน สอง งานวิจัย งานพัฒนาระดับสูงซึ่งลงทุนสูงคุณควรที่จะหันมาทำ

สามคุณควรจะกระตุ้นและสนับสนุนให้กลไกเหล่านี้สามารถทำงานของตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น...”

งานวิจัยเป็นอีกกลไกสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนกระบวนการในการพัฒนาประเทศ ซึ่งควรเป็นงานวิจัยที่ลงพื้นที่ทำในพื้นที่ที่เกิดปัญหาจริงๆ เพื่อให้สามารถนำมาปรับใช้ และแก้ปัญหาให้กับท้องถิ่นได้อย่างตรงจุด และมีประสิทธิภาพ แต่ปัญหาสำคัญของกลไกนี้ คือ ตัวอาจารย์ นักวิชาการ กับหน่วยงานท้องถิ่น ยังมีมุมมองคนละแบบ ราชการและท้องถิ่นต้องการอาจารย์ในฐานะที่ปรึกษา ในขณะที่อาจารย์ก็คำนึงถึงการทำงานวิจัยความต้องการของตนเองเป็นหลัก

“...หน่วยงานราชการก็ควรจะเข้ามาเป็นตัวสื่อที่เชื่อมสนับสนุนบอกว่าจังหวัดมีปัญหายังไงอาจารย์ช่วยไปทำวิจัยให้ที่ ช่วงแรกมันจะเข้ากันไม่ได้ ทะเลาะกัน วัฒนธรรมคนละแบบ จังหวัดจะมองอาจารย์แบบเป็นที่ปรึกษาอาจารย์จะมองตัวเองเป็นนักวิจัย ทำงานคนละแบบ...”

“...พอสถาบันการศึกษา อาจารย์ นักศึกษา นักวิชาการในท้องถิ่น เก่ง รู้และเข้าใจพื้นที่ จะเกิดอะไรขึ้นรู้หรือไม่ คนเหล่านี้จะเกิดความภาคภูมิใจในพื้นที่ของตัวเอง คนเหล่านี้จะกลับมาช่วยท้องถิ่น คนเหล่านี้จะรู้สึกมีศักดิ์ศรี จะรู้สึกภาคภูมิใจมีศักดิ์ศรี เขาก็จะมาทำงานพัฒนาในพื้นที่ของตนเองมากขึ้น และเมื่ออาจารย์เก่ง จังหวัดก็มีแหล่งความรู้ที่ดีขึ้นในการนำมาใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่น...”

2. บุคลากร/คนทำงานของท่านต้องมีคุณสมบัติและความสามารถอย่างไร เพื่อไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้

คุณสมบัติสำคัญ คือ การเป็นคนรักความจริง เพราะเมื่อใดก็ตามที่คนเรารักความจริงแล้ว เราจะพูดกับด้วยข้อมูลเท็จจริง เป็นเหตุเป็นผล

“...อย่างที่ไม่หลงท่านบอกว่า สอนคนให้เป็นคนดีทุกคนไม่ได้ดังนั้นเราจะสอนคนสอนเด็กอย่างไรให้เขารักความจริง แล้วเดี๋ยวทุกอย่างจะดีเอง คนรักความจริงมันจะไม่โกง มันจะไม่โกหก สังคมที่รักความจริงมันจะไม่โกง มันจะไม่โกหก เพราะคำว่าโกงหรือโกหก มันคือการบิดเบือนความจริง...”

3. วิธีการหรือกระบวนการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณสมบัติและความสามารถตามที่กำหนดในข้อ 2.

การที่จะระบุว่าคนต้องมีคุณสมบัติอย่างไรควรดูว่า จะใช้ระบบแบบไหน ระบบการศึกษาอะไร หรือระบบการบริหารราชการอย่างไร มากกว่าการจะมากำหนดคุณสมบัติเป็นรายบุคคล เพราะเชื่อว่าโดยพื้นฐานแล้ว คนทุกคนอยากเป็นคนดี อยากทำดี แต่ระบบไม่เอื้อให้คนทำดี

“...ปัจจุบันนี้ โดยพื้นฐานคนมันอยากทำดี ยกเว้นคนที่มันเลวสันดานไม่ดีมาตั้งแต่เกิด โดยพื้นฐานคนอยากทำดี นี่เป็นความเชื่อของพี่ถามว่าทำไมอยากทำดี เพราะทำดีมันจะได้รับการยอมรับได้ง่ายแต่ระบบมันไม่เอื้อให้คนทำดี...”

“...ที่นี้ถามว่าแล้วทำไมไม่ต้องมองที่ระบบทำไมไม่มองว่าจะทำให้แต่ละคน เป็นคนดีได้อย่างไร เพราะคนมันเกิดมาพร้อมกิเลสการเปลี่ยนตัวคนแต่ละคนเป็นเรื่อง หมิ่นพ่อพันแม่...”

ถ้าเป็นระบบบริหารราชการ ในการทำงานต้องมีการติดตามประเมินผล และพูดกันด้วยข้อมูลที่เป็นความจริง ในระบบการศึกษาต้องมีการเปิดรับฟังความเห็นที่ต่าง และมุ่งเน้นการทำวิจัย เพราะวิชาวิจัยนั้นจะสอนให้คนคิดอย่างมีเหตุผล และรักความจริง

“...ถ้าคุณมีการติดตามประเมินผลงานที่คุณทำออกไปว่า
คุณอยากรู้ว่ามันจะได้ผลจริงๆมากน้อยแค่ไหนคุณก็ต้องมีการติดตามประเมินผล
เป็นข้อมูลย้อนกลับมาว่าคุณทำอะไรได้มากน้อยแค่ไหน คุณก็จะไม่กลัวความจริง...”

“...การวิจัย เป็นวิชาที่สำคัญมาก สังคมไทยเป็นสังคมที่ไม่ยอมรับความจริง
ซึ่งคิดว่าเป็นส่วนหนึ่งของความล้มเหลวในการสอนวิชาวิจัย...การคิดการแก้ปัญหาในทุกขณะที่คุณคิด
จริงๆคือหลักวิชาวิจัยเพราะฉะนั้นถึงต้องบอกว่าคุณล้มเหลวของการสร้างคนที่มีเหตุผลหรือคนที่รักความจริง
จึงเป็นส่วนของความล้มเหลวของการสอนวิชาวิจัยในสถาบันการศึกษา...”

“...ข้อเสนอที่เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งคือว่าระบบการศึกษามันเราจะต้องปรับให้มีการสอนวิชาวิจัยตั้ง
แต่ต้นเลย ประถม มัธยม...”

4. อุปสรรคต่อการพัฒนาบุคลากร และ องค์กร ในข้อ 2.

สังคมไทยให้ความสำคัญกับความเป็นอำนาจนิยม ใครมีอำนาจคนนั้นก็ได้รับการยกย่อง
ได้รับความน่าเชื่อถือ แต่ไม่ได้มอง หรือเชื่อกันที่องค์ความรู้ และข้อเท็จจริง
แม้แต่ในกระบวนการพัฒนาประเทศเอง นโยบายต่างๆ ที่กำหนดลงไป ก็เป็นการทำตามคำสั่ง
โดยไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์จริงๆ ที่ประชาชนจะได้รับ

“...อำนาจนิยมคืออะไร ทุกอย่างในประเทศไทยจะทำอะไรก็ต้องเป็นคนมีอำนาจทำ ต้องหัวหน้าทำ
ต้องผู้ใหญ่ทำ ต้องผู้ใหญ่ให้การยอมรับ...”

“...แล้วบ้านเราสังเกตดู นายกพุดอะไรนี่ถูกหมัดตั้งแต่สมัยไหน สมัยทักษิณ สมัยยิ่งลักษณ์
ยิ่งสมัยยิ่งลักษณ์ยิ่งชัดยิ่งลักษณ์พุดอะไรถูกต้องทุกอย่างทั้งๆที่ไม่ได้มีความรู้เรื่องนั้นแต่อย่างใด
อันนี้คือข้อเท็จจริงที่บ่งชี้อำนาจคือความถูกต้อง...”

“...มันเป็นตัวสะท้อนว่าสังคมไทย ไม่ใช่สังคมที่ให้คุณค่ากับความรู้หรือให้คุณค่ากับความจริง
แต่ให้คุณค่ากับอำนาจ...”

5. ในอนาคต อยากรู้อะไรเพิ่ม/มีเครื่องมืออะไรเพิ่ม เพื่อให้คนในองค์กรเรียนรู้และพัฒนา ไปสู่เป้าหมายได้มากขึ้น (หากเป็นงานภาคสังคม รวมถึงคนทำงานร่วม/เครือข่ายด้วย)

การศึกษาวิจัยในเรื่องการปรับเปลี่ยนค่านิยมของสังคมไทยอย่างจริงจัง
ไม่ใช่การทำโดยใช้การมีอำนาจมาเป็นตัวกำหนด แต่ควรเป็นการศึกษา ทำวิจัย
เก็บข้อมูลอย่างละเอียดลึกซึ้งด้วยวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง
และสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาปรับใช้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคมไทยได้อย่างแท้จริง

“...จ้างอาจารย์ทางสังคมศาสตร์ที่เก่งๆวิจัยเรื่องค่านิยมของคนในสังคมไทย
ตั้งแต่อดีตที่คลี่คลายมาจนถึงปัจจุบันแล้วต้องเป็นองค์ความรู้ทางวิชาการที่เข้มแข็ง
ที่เข้มแข็งจริงๆไม่ใช่วิจัยแบบซีซั้ว แล้วตอบเจตนาให้ได้ว่า
ในอีกช่วงทศวรรษต่อไปถ้าเราต้องการพัฒนาคนของเรา
ประเทศของเราไปเป็นแบบนี้ต้องบอกด้วยว่าเป็นแบบไหน
เราจะต้องปรับเปลี่ยนค่านิยมของคนไปเป็นแบบไหนด้วยวิธีอะไร อย่างนี้เรียกว่าจริงจัง...”

6. นิยามของ “การเรียนรู้” “การจัดการความรู้” และ “สุขภาวะ”

การให้คำนิยามใดๆ ก็ตามต้องมาจากการที่เราได้ศึกษา เรียนรู้ และมีประสบการณ์กับสิ่งนั้นอย่างลึกซึ้ง เพราะหากเป็นแค่การที่เอาทฤษฎี หรือหลักการของคนอื่นมาพูดซ้ำ ก็จะไม่ใช้การให้คำนิยาม แต่เป็นแค่การคัดลอกทฤษฎีของผู้อื่นมาเรียบเรียงเป็นคำพูดของตัวเอง

“...นิยามของการเรียนรู้การจัดการความรู้ ในความคิดของพี พีไม่มีความคิดแทรก คือนิยามของพวกนี้มันต้องนิยามตามหลักวิชาการ ถ้าพีพีไม่ไปอ่านมาพีพีจะไปรู้ได้อย่างไร...”

คำว่าสุขภาพ ทาง สสส. ได้ให้คำนิยามไว้กว้างๆ ว่าเป็นสภาวะของทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งดีและไม่ดี โดยอาจเป็นได้ทั้งสาเหตุที่มาจากปัจจัยภายในร่างกายเอง และปัจจัยภายนอก เช่น สภาพแวดล้อม การเมือง สังคม เป็นต้น

“...สุขภาพอันนี้พอเข้าใจ เป็นคำของ สสส. ปัญหาสุขภาพหมายถึง ภาวะทางร่างกาย จิตใจ ทุกอย่างของคน ดีไม่ดีอย่างไรทั้งร่างกายจิตใจ ความเครียดที่เกิดจากทั้งส่วนตัว สิ่งแวดล้อม โครงสร้างองค์กร การเมือง เกี่ยวหมด...”

7. มีการใช้ “การจัดการความรู้” อย่างไรมีความสำเร็จ (มี success story อะไรบ้าง)

หรือไม่สำเร็จมีอะไรเกิดขึ้นเป็นเพราะอะไรจึงเกิดผลเช่นนั้น

การจัดการความรู้ที่เคยทำมานั้น

เป็นลักษณะของการประยุกต์ใช้กับการทำงานเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง คือ เวลาทำงานจะใช้ความรู้ในการพูดคุย แลกเปลี่ยนด้วยเหตุและผล ไม่ใช่ใช้อำนาจ แต่หากต้องการทราบว่า งานที่เราทำนั้นให้ผลสำเร็จจริงหรือไม่ สิ่งสำคัญคือต้องมีการติดตามประเมินผล และนำข้อมูลย้อนกลับนั้นไปใช้ปรับปรุงงานหากยังมีข้อบกพร่องอยู่

“...เราอาศัยกระบวนการของการสร้างองค์ความรู้ รวบรวมองค์ความรู้อะไรก็แล้วแต่ เป็นข้อมูลย้อนกลับไปบอกเขา เขาก็ไปปรับปรุงแผนงานนโยบายและการดำเนินงาน สังคมไทย องค์กรการพัฒนาประเทศ แผนงานโครงการต่างๆของราชการที่ลงไป ต้องให้ความสำคัญกับการติดตามประเมินผลแบบนี้...”

ไม่ว่าจะทำงานอะไรก็ตาม สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ การพูดคุยกันด้วยข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงจึงจะสามารถสร้างความสำเร็จในการทำงานอย่างยั่งยืนได้

8. สรุปยุทธศาสตร์การจัดการความรู้/การเรียนรู้ ในองค์กรคือ

การเชื่อมโยงกลไกในการพัฒนาประเทศทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคประชาชน และสถาบันการศึกษา ให้เกิดการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ภายใต้การทำงานที่ใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริงเป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน มีการติดตามประเมินผล และพัฒนาให้คนในสังคมเป็นคนรักความจริง เพื่อให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับความรู้ มากกว่าอำนาจนิยม